

A ruszin népi művészetben a termékek sokfajtasága, a természetes eredőjű formák keresetlensége a népi szellem diadalát hirdetik. Egy sereg-szemlén, mely az elhanyagolt, jellegzetes ruszin művészet bemutatkozása lesz, mindezeket látni és érezni fogjuk.

A most tervezett, illetőleg rendezés előtt álló ruszin népművészeti kiállítás minden magyaráztatnál ékeesebben fogja igazolni a ruszin nép primitív lelkiségén felépült művészetének szépségét és virágzását!

Kerekes István

AZ IFJÚSÁG AZ ÚJ MAGYAR IRODALOMBAN

Előadás jelent meg nemrégben folyóiratunk hasábjain, mely bemutatta, hogy miként fordult a magyar irodalom figyelme a gyermek felé. Olvas-tuk, hogy Mikszáth felfedezte a gyermekszoba költészetét, Gárdonyi fele-lősséggel és igaz szeretettel építgetett hidat írásaiban a nagyok lelkéből a kicsinyek felé s Herczeg Ferenc gyakran megmutatta, hogy a felnőttek életében nagy kérdés a gyermek. Ez volt a kezdet. Nagyot lépett azóta irodalmunk a látóhatár minden mérföldkövei, az élet izgató kérdései, a magyar sors járatlan mélyei felé. Így a gyermekszors néma küzdelmeiről és izgalmas szépségeiről is föllebbentette a fátylat.

A kor szemlélete is abba az irányba fejlődik, hogy az élet külön-b értékelésével, új közösségi életformák keresése során, tömegek minőségi színvonalának emelésére törekedve, a közvélemény is mind több és több érdeklődéssel fordul a gyermek, az ifjú felé. Ami egyes európai nagy népek történelmi műhelyében ma történik, az nemcsak politika, hanem hal-talmas tömegnevelési, *népnevelési tevékenység* is. Az ember szemléleté-nek kialakulásában legfontosabb idő az ifjúkor. Nagy barátaink új nép-nevelése ifjúkorban igyekszik megformálni az emberi lelket, mikor a leg-fogékonyabb, a leghajlékonyabb.

Háború előtti népnevelésünk nem szentelt elég figyelmet ifjúságunk széles tömegeinek. Ma már nem vitás, hogy nagy nemzeti értékeink között ifjúságunkat kell legtöbb gondoskodásban részesítenünk. Amikor pedig cselekedni akarunk, ismét bebizonyosodik, hogy a magyar szellem, az iro-dalom most is előre látta feladatát, ezen a téren is igyekezett teljesíteni küldetését.

Keressük a magyar ifjúság lelki tükrét irodalmunkban, kutatjuk a ma-gyar szellem új termése között az *emberré érések* hű rajzait: s regények lapjairól, elbeszélések sora közül, versek ritmusából fiatal arcok emelked-nek ki pazar bőséggel: szép szomorúak és játékos-hetykék, szelíd türel-mmel jók és élelmes okosak, meggondolt számítók és meggondolatlanul indulatosak s ott vibrál és villog tekintetükben a magyar lélek fénye és árnya. Úgy látszik: írónk életében döntő élménnyé vált az ifjúság, mert nem fogynak ki az ifjú sorsok tanulságos és művészi ábrázolásából. Majd minden számottevő mai írónk megírta ifjúkori magakeresésének s a világba, fajtába, *közösségbe való elhelyezkedésének rajzát*. Van olyan írónk is, aki nem ír egyebet, mint művekbe foglalja, szimbólummá és *fajtaképpé* emeli ifjúkora döntő élményeit.

Van egy lényeges különbség régi és mai irodalmunk gyermek-, ill. ifjúábrázolása között. Régebbi irodalmunk inkább *kívülről* rajzolta a gyer-

meket és ifjút, olyan szemmel, amilyennel a felnőtt látta. Az új irodalom belülről, *önmagából* nézi az ifjút s azt írja le, *miként viszonylik az ifjú szemléletéhez a világ*. A régi író felnőtt volt, az új író maga az ifjú, beléköltözik, helyesebben bennmarad önmaga ifjúkori lelkében s onnan tesz bizonyosságot az élet fontos kérdéseiről. Az új író legtöbbször maga a nép is. Alulról indult a földdel bajlódók tömegéből, ifjúságában megélte a nép mélyben szövődő sorsát, a magyar többség sorsát. Külön nyereség tehát új irodalmunkban, hogy az a legtisztább magyar ifjúság szólalhat meg írónk szavával, amelyre az építésben leginkább szükség van. Egyébként: gyermeknek, fiatalnak, népnek lenni rokon lelkiállapotot jelent.

Tartsunk szemlét újabb irodalmunk ama művei között, melyekben magyar gyermekek és ifjak élete tükröződik. A sort Móricz Zsigmonddal kell kezdenünk, aki ugyan egy nemzedékkel előtte jár annak a többi írónak, akiknek műveiről most szólni fogunk, de Móricz írásai is szervesen belé tartoznak abba a szellemi egységbe, amelyikről ezt a tanulmányt írjuk.

Alakjai sorából legelőször Nyilas Misi lép elénk, a *Légy jó mindhalálig* szomorú szemű kisdíákja. A végtelenségig jó, egyszerű, szegény kisdíák bekerül a kollégium nagy diákkaszárnyájába, ahol élelmes csínytevő társak, gondoktól elfoglalt, sokszor jóindulatú, de sokszor lelkiismeretlen felnőttek világában éli az ő alkalmazkodó, csendes kis életét, miközben szívében egy féltve őrzött titkos álmod rejteget. Megtestesítője Nyilas Misi a szíve gyökeréig jó, senkinek rosszat nem akaró, szinte gyámoltalanságig szelíd gyermeknek, akivel gyakran megesik, hogy véletlen félreértések folytán igaztalanul kell szenvednie. Hiába az ő tiszta indulata, halálig elrendelt jósága: az élet körmös és nehéz, s a *felnőttek között nem mindenki jó*. A kis Nyilas Misi azóta Móricz regényeiben is férfivá érett s akármennyire nem jó „üzlet” is ez az életben, bizonyosan teljesítette a rendelést: jó volt mindhalálig.

Nyilas Misinél sokkal vidámabban, fürgébben toppan elénk Móricz másik teremtett gyermeke, a *Boldog ember* Joó Györgye. Nevet ez a fiú s a világon mindennel elégedett. Pedig neki sem valami csupa mennyország a sorsa. Szegény ő is, alig van egy kis falusi háza, amelyikben meghúzódhatik özvegy édesanyjával. Kevés földje mindjárt gyermeksege elején elúszik. Otthon dolgozgat a falujában, napszámba jár, néha Pestre is felmegy munkát vállalni már nagyobbacska legény korában. De ő mindezzel és sorsával elégedett, ezért boldog ember. Szorgalmas, szeret dolgozni, vannak apró legény-barátai, eljátszogat a lányokkal is s megérinti néha a kezdődő szerelem ígérete is. Okos, az élet nehéz helyzeteiben a kivezető utat keresi, reális látású s a dolgok általában sikerülnek a keze alatt. Igazi példája ő a jó életerejű, egészséges szemléletű tiszavölgyi fajta kis magyar legénynek. Ízesen beszél, van érzéke a tréfához s *van felelősége a helytálláshoz*. Gyönyörűséggel nézi az ember életrevaló ügyességét.

Móricz legfrissebb regénye, az *Árvácska* egy kis árvalányka egy-két évi sorsáról szól. Éppen iskolába készül az apátlan, anyátlan kis lelenc, az állami gyerek s az író bemutatja, hogy egy ilyen elhagyott kis lány életében mennyi mindennek kell bekövetkeznie, míg eljut szegény az iskola áhított padjába. Néha szeretik is a nagyok, de sokszor gondtalanok, sokszor szándékosan rosszak, *legtöbbször maguk is gyengék* s kihazs-

nálják a szegény árvát. Csodálatos, hogyan tudta beleélni magát az író kis hőse lelkivilágába s milyen elragadó művészettel rajzolja a nagyok világának hatását, tükrözését az alföldi kis árvalány lelkében.

A tiszai magyarság szavával beszél Móricz Zsigmond s az Erdély keleti peremén vívódó nép, a magyarság legkülönb törzsének nyelvén szól másik nagy írónk, Tamási Áron. Az ő írása: csupa költészet, csupa virág, csupa fiatalság. Minden számottevő főhőse ifjú, akiken keresztül önmagát és székely népét ábrázolja. Alakjai közül *Ábel* már a székelység szimbólumává emelkedett. S Szakállas Ábel, Csorja Bódika vagy Jégtörő Mátyás minden viselt dolga, akart cselekedete és akaratlan sorsvállalása, vidám élelmessége és kemény megpróbáltatása kivetítődik egy életével keményen birkózó nép magatartásának hű jelképévé. Akármilyen kicsi dolgot cselekszik is Ábel, szándékában ott látjuk székely népe egyetemes akaratát, élete eredményeiben tükröződik a székely népi élet sommája. A *Szűzmáriás királyfi*-ban kemény fából faragott kis legényként indul az iskolának Csorja Bódika s gyakran szilaj indulattal rugaszkodik neki az egész ellenséges világnak, mert érzi belől, hogy maga *igaz úton jár*. Mikor pedig megjön a férfivá levés ideje, visszavonul önmagába, hogy *saját lelkében is* számot vehessen s megérve és megnemesedve indulhasson a külső világnak. Darabos indulatok, fiatalkori magakeresések szép rajza a *Szűzmáriás királyfi*. Az *Ábel*-trilógia pedig Tamási Áron főműve. Egy kis suttyó legény sorsában tisztán ábrázolja székely népe életét. Kikerül az alig serdült gyermek a rengeteg havásra, összes vagyona egy kecske. (Miként a székely nép is egyedül és szegényen él hegyei között.) A természet vad mostohaaságaival is alig-alig tud megbirkózni s még a tetejébe egy hatalmaskodó idegen jön a nyakára, aki mindenéből kiforgatja. (A valóságban éppen nemrég távoztak a székely nép nyakáról *Surgyélánék*.) De a kis legény kétségbeesés helyett *egészséges életakarattal*, elpusztíthatatlan találékonysággal, szívet gyógyító vidámsággal *állja az életet*, kitart a havason s mégis megél. Mikor pedig lekerül a városba, *tiszta marad lelkében* a város minden szennyes kísértésének ellenére is. Megjárja a világot, ott is boldogul, ott is a hazai erkölcs nemes hagyományai szerint él s mikor mindent megtapasztalt: *megy haza* szülőföldjére, abba a nagy káposztatermő faluba. A székelység fiatal életakarátát, lelki tisztaságát és emberi helytállását példázza a kis legény: Szakállas Ábel. A harmadik Tamási-ifjú, *Jégtörő Mátyás* is ugyanezt cselekszi lényegében. A mű szerint a szellem, amely *vigyázóul* rendeltetett egy székely család élete fölé s így közvetve a székely nép fölé, sok csatangolás után beléköltözik az ifjú Mátyás lelkébe. S ott él, hogy *csillagként ragyogjon* s megtalált fényként világítson népe göröngyös útján.

Szeptember első napjaiban a Dunántúl falvaiból kocsik szoktak indulni, hogy városba vigyék tanulni a falvak apró fiait. Jó Péternek is minden vágya az, hogy taníttassa az apja. Németh László az írója s *Kocsik szeptemberben* a címe annak a regénynek, mely elmondja a kis Jó Péter küzdelmét, aki megküzdve apja akaratával mégis csak tanulhat. Pompás legényke ez a Jó Péter, fog az esze, mint a borotva s kemény akaratú van. Apja azt vallja, hogy maradjon falun, a föld mellett, mert ott is helytálló emberekre van szükség. Neki azonban nagyon fáj a szíve, látván barátai előrehaladását az iskolában. Titokban ő is tanul s a szénakazalban elbújva bevágja szóról-szóra az egész mértankönyvet. Hasonló események után

már-már attól lehet tartani, hogy a gyermek meghasonlik önmagával, nem találja helyét a faluban, kallódó emberré lesz, míg egy tanult rokon közbelépése megváltoztatja apja akaratát s Péterke középiskolába kerülhet. Az *Alsóvárosi búcsú* c. regényben folytatja Németh László Jó Péter sorsának rajzát. Emberként is helytáll Jó Péter, a városba került középiskolás diák.

Azok a fiatalok, akiknek arcait regények lapjairól tanulmányunkban eddig fölelevenítettünk, mind a parasztság fiai voltak, mind a föld mellől indultak. Kodolányi János *Feketevíz* című regényének hőse a középosztály fia, egy kis úri fiúcska. Falura kerül az úrfi, eddig ismeretlen tájra, új környezetbe. S ahogy fokozatosan tárul fel előtte egy falu paraszti életének titka, úgy szereti meg kis hősünk a földdel bajlódó népet. Az apja úri háza idegenül és egyedül áll a faluban parasztok házainak közepette. Falusi játszótársai, barátai révén eljut az egyszerű családok közé s eleinte másnak, aztán szépnek, végén szeretni valónak ismeri meg a falu népének foglalkozását, életkörülményeit, lelkivilágát, szemléletét. A fogékony gyermeki lélekben *megbecsülést arat a dolgozó magyar nép* élete: ez a regény alap gondolata.

Amennyire írásunk szűkös kerete megengedte, röviden magunk elé idéztük új regényirodalmunk jellegzetes fiatal alakjait. Szólani kell még röviden új költészetünkről is. Új költőink java szintén legalulról indult az életnek, nekik is döntő élményt jelentett ifjúkori küzdelmük, felvergődésük: ezért át- meg átszövi fiatal líránkat az ifjú népi sorsok bizonyosságtétele. Mosonőnek és szappanfőzőnek volt gyermeke a szomorú tekintetű József Attila: lírájában megénekelte a külváros rengetegében nyomorgó proletárfiú életét. Uradalmi cselédlakásban született Erdélyi József: magyar népdalok ízével hozza az alföldszéli puszták gyermeksorsát, miként Illyés Gyula a dunántúlit. S mintha most is nyája mellett bandukoló juhász volna Sinka István, akár fiatal korában: úgy áradnak belőle a pusztai fiatal arcok.

Hallatlan érdeme az új magyar irodalomnak, hogy keresi, *kutatja a fiatal népi lelket*. A magyar szellem hatalmas egysége és új iránya mutatkozik meg irodalmunk ifjúság felé fordulásában. A népnevelő, akinek van szeme, sokat tanulhat új irodalmunk ifjú lelket kutató műveiből.

Páldy Róbert

A FAJCSIBE ÜGYE

A vércse a magas jegenyefán fészkelte és hűséges szíve teljes odaadásával végezte szülői kötelességét. Nesztelenül suhant tova és telt beggyel került vissza a fészkek szélére, hogy megetesse kicsinyeit, melyek alig merészkedtek a magasból lenézni a gyalázatos világra.

A verebek úgy elpusztultak a közelben, hogy aranyért se lehetett találni a régi fészkekben és a fecskék kitörő örömmel birtokolták az eresz alatti részeket: nem verték ki őket a szerelmes verebek.

Vércsepapa mondta is vércsemamának:

— Gyalázatos időket élünk. A háború egészen elrontotta az erkölcsöket, nem szaporodnak a verebek. Ma se láttam egy ijafiját se.

Vércsemama szelid mosollyal jegyezte meg: